

Karolína Bejdáková. 2016. Konstrukce identity v prostoru vesnice. Formy identifikace s žitým prostředím u mladých obyvatel jihoslovenské vesnice. Bakalářská práce. Praha: FHS UK

Vedoucí: Mgr. Hedvika Novotná

Oponentka: Markéta Zandlová, Ph.D.

Karolína Bejdáková se ve své práci zaměřila na téma lokálních identifikací mladých obyvatel malé slovenské vesnice. Jedná se o téma obtížné, jako je ostatně celá problematika „identit“, která často vzdoruje analytickému uchopení a interpretaci. Není proto divu, že hned na počátku má čtenář dojem určité nevyjasněnosti vlastního tématu: jde autorce o to zjistit, zda „(j)sou silnější místa samotná, nebo významy, které jim přikládáme skrze naši praxi?“ (s. 7) A pokud ano, předpokládá snad, že by místa mohla být jakkoli smysluplná („silná“) sama o sobě, bez člověka? Následně je ovšem téma (v souladu s názvem práce) formulováno jako „budování lokální identity“, „nahlédnutí různých forem, prostřednictvím nichž je možné se k žitému prostoru vztahovat“ (s. 7).

Teoretické ukotvení je přehledné, autorka přesvědčivě prokazuje schopnost pracovat s teoretickou literaturou a rozpracovává relevantní koncepty - byť ne vše je následně použito v analýze (kupř. vymezení vztahu skupinové a individuální identity a vlivu diskurzivních praktik, s. 9 – 10; pojetí místa, prostoru, krajiny z kapitoly 2.2.; proměny venkova z kapitoly 2.3.1, včetně témat jako globalizace atd.). Zajímalo by mne, zda se autorka nějak vypořádávala s tématem domova, které se jistě ve výpovědích aktérů objevovalo a které se do značné míry překrývá s kategorií lokální identity tak, jak je v práci definována.

Metodologická část je sympaticky upřímná a otevřená, autorka v ní reflektuje i méně zdařilé metodologické volby (narativní rozhovor) a poučení, která si z nezdaru vzala. Popisuje konstrukci vzorku (9 informátorů ve věku 16 – 32, bez prokreačních rodin), techniky sběru dat – rozhovory a pozorování (kterému je sice věnována jedna podkapitola, v samotné práci jsou nicméně data z pozorování analyzována jen okrajově); řeší i etiku výzkumu. Za problematickou považuji délku trvání výzkumu – dva týdny (pokud jsem dobře pochopila, že návratný pobyt trval týden) jsou na realizaci výzkumu opravdu velice málo.

Tereza Bejdáková v této kapitole také definuje výzkumný problém (s. 15) jako „*aktérskou reflexi procesů identifikace s žitým prostředím*“ a klade výzkumné otázky. Zde bych opět poukázala na určitou nedotaženost – proč se například ptá na trávení volného času a nikoli na čas pracovní? Na co se ptá otázka „*Jak (aktéři) sami sebe do prostoru situují v průběhu času*“? Myslí se tím, jak se retrospektivně proměňuje jejich pohled na žitý prostor, nebo jak se situovali v průběhu výzkumu (dle kontextů např.), nebo jak jimi popisované minulé praxe

odrážejí jejich vztah k místu, nebo ještě něco jiného? Výzkumu by bylo prospělo, kdyby byly otázky lépe zaměřené, ideálně v souladu s použitými teoretickými koncepty.

Analytická část práce je rozsáhlá, bohužel ale působí roztržštěně. Logika jednotlivých podkapitol mi není zřejmá, místy nedává dělení smysl (podkapitoly o jedné položce, jako např. 4.1.1 nebo 4.4.1.1.). Možná to souvisí s tím, jak vznikly klíčové kategorie, na jejichž základě je část práce vystavěna (s. 26). Z textu se zdá, že je autorka vyvodila spíše intuitivně než analyticky, částečně z některých výpovědí informátorů, částečně ze svého subjektivního vnímání obce a z jakýchsi svých předpokladů, co by snad mohlo být důležité. To ale není relevantní způsob analytické práce; důsledkem je, že kategorie/kapitoly působí náhodně, selektivně. Občas také není jasné, jak se výpovědi aktérů podle autorky vlastně vztahují k analyzované kategorii (např. na straně 26, kde má úryvek údajně ilustrovat „*hodnocení [krajiny] v estetické rovině*“: „... obyčejně, jednoducho. Obyčejná malá dědina, není tu nic výjimočné, nieje tu nič zaujímavé ... voobec nič ... čo by som ti mal opisovať“ ).

Bohužel ani jednotlivé kategorie/kapitoly nejsou přesvědčivě zpracovány. Kupříkladu kapitola „Řeka“: z textu víme jen to, že v místě řeka je a že se tam chodí a chodilo za různými účely - ale jak to autorka interpretuje? Totéž kapitola o Domě, kde se popisují různé detaily a jsou uvedeny ilustrativní citace, avšak autorka nic neanalyzuje ve vztahu k lokální identitě; to, že se informátor vyjadřuje o svém domě/dvoře zálibně (s. 46), samo o sobě o „*formách identifikace s žitým prostředím*“ nic neříká. (Podobně v kapitole 5.3 i jinde.)

Mám za to, že kdyby se Tereza Bejdáková více inspirovala literaturou, se kterou pracovala v teoretické části, vedlo by ji to k hlubšímu promýšlení výpovědí aktérů a ke skutečné interpretaci řečeného. Dobře je to vidět na kapitole „Krajina“: když už se rozhodla s takovou kategorií pracovat (byť se z citací zdá, že sem zahrnuje opravdu nejrůznější prvky, řeč je o lese / polích / sadech / kopcích / hřišti / jezeru atd., tedy o všem, co je mimo samotnou zastavěnou obec), stálo by za to zamyslet se, kdy a v jakých souvislostech a významech je řeč o krajině kulturní, domestikované a kdy o krajině přírodní, „divoké“. Jistě to souvisí i s provozovanými aktivitami – možná by se pak dalo s většími nuancemi analyzovat, jaký charakter má „lokální identita“ ve vztahu k dimenzím „přírodní – kulturní“ apod.

Autorka dle mého názoru též nevědomky mísí různé teoretické konceptualizace prostoru – např. v kapitole 4.2.3. se věnuje „veřejnému prostoru“, aniž by ovšem jakkoli definovala, co tímto označením myslí a jak s ním hodlá pracovat. Jedná se ale o jeden z klíčových pojmů urbánní antropologie/sociologie (i urbanistických studií), který odkazuje především ke způsobům užívání prostoru, jeho přivlastňování různými aktéry apod. O tom také do velké míry vypovídají, zdá se mi, uvedené citace (s. 33 např.). Autorka se v nich ale snaží usilovně hledat „lokální identitu“ – v důsledku pak přehlíží potenciálně nosné významy (které by ovšem směřovaly k trochu jinému konceptu). Výsledkem této polovičatosti jsou pak „závěry“ jako „*Vcelku je veřejný prostor v podstatě chápán a tematizován v kontextu zábavy a kvality využití volného času ve vesnici, který tento prostor nabízí*“ (s. 37) – jako by se nejednalo i o prostor spojený i s prací (nikoli nutně informátorů), (veřejnou) dopravou, rodinnými

záležitostmi, náboženským životem, ale i generačními rozdíly atd. Nezhledňuje se věk ani svobodný stav informátorů (pro stařenky bude zřejmě veřejný prostor něčím jiným), nemluvě o tom, že se do interpretace nepromítá jinak často zmiňované téma „politizace“ veřejného prostoru v souvislosti s osobou starosty a (ne)souhlasu s jeho aktivitami atd.

Ač autorka v teoretické části zmiňuje některé koncepty spojené s venkovem, v kapitole 4.3.3. o Městě je vůbec nepoužívá a pracuje zjednodušeně a povrchně. Kapitola pátá pak sice s tématem identifikace s žitým prostorem práce souvisí, ostatně to je správně konstatováno už v úvodu práce, ovšem tato souvislost zde není vyložena na základě terénních dat, autorka nedotahuje interpretaci a je tak více méně na čtenáři, jak sociální sítě a především status k tématu „lokální identity“ vztáhne. Poslední kapitola vyvolává silný dojem, že obsahuje prostě to, co Tereza Bejdáková nepoužila jinde, ale zdálo se jí to zajímavé. V Závěru pak čteme úvahu o nutném propojení fyzického prostoru, jednání v něm a sociálních významů – ovšem text zůstává buď na naprosto obecné rovině, nebo sklouzává k partikulárním příkladům. Tuším sice, kam mohou obecnosti i konkrétní příklady mířit, jak a co by z nich bylo možné „vyčíst“; autorka sama ale vlastně žádné analytické závěry, vycházející z jejího terénního výzkumu, v Závěru práce nepředkládá.

Shrnu-li, zdá se mi, že Tereza Bejdáková do kategorie *lokální identita* zahrнула vlastně všechno, o čem informátoři hovořili a týkalo se to jakýmkoli způsobem prostoru, konkrétních míst, sociálních vztahů, volnočasových aktivit... a následně se snažila najít v přehršli informací, popisů, reprezentací i vlastního porozumění nějaký řád. Kategorie (resp. kapitoly), které vypracovala, pak z části referují o fyzickém prostoru a materiálních objektech, z části odkazují k infrastrukturám, k sociálním vztahům, k politickému uspořádání a pravděpodobně nikoli zcela záměrně též k časovému rozměru pobývání v prostoru, tedy k různým politikám paměti. Čistě teoreticky lze samozřejmě říci, že *lokální identitu* je možné skutečně číst ze všeho, co tvoří kontexty lidského života – pak se ale jedná o kategorii špatně zvolenou, neboť je všezahrnující a nezprostředkovává badateli analytický nástroj k interpretaci sociální reality. Tím nechci říci, že autorka měla studovat něco jiného – ale že si měla lépe vyjasnit, oč jí vlastně jde, z jakých pozic chce zkoumaný fenomén nahlížet a definovat si analytickou kategorii „*lokálních identit*“ tak, aby nepokrývala vše a umožnila vypovídat o specifikách zakoušení prostoru každodennosti.

Formální záležitosti: nepřehledný formát obsahu; řada překlepů, chyby v interpunkci, mnoho chyb v prepisech rozhovorů (jednoznačně česká slova, překlepy, gramaticky chybně napsaná slovenská slova), chybí číslování stran (v posudku užívám čísla stránek dle automatického počítadla).

Práci doporučuji k obhajobě a na základě uvedených výhrad ji hodnotím na hranici dobře a velmi dobře.